

Gyvenimas ir kova - tau, LIETUVA

Aleksandra Šaučiulienė, Kauno IX forto muziejaus Okupacinio skyriaus vedėja

Šių metų tarptautinės muziejų dienos tema - nematerialusis paveldas muziejuose. Mūsų muziejus pristatė parodą apie rašytoją, tremties poetą Juozą Grušį-Žilvinį. Rašytojas priklausė tai lietuvių kartai, kuri pakėlė sunkiausią nacių ir sovietų okupacijų naštą. Užaugęs lietuvių patriotų šeimoje (motina buvo garsaus Žemaitijos sukilėlių vado A. Vaišvilos dukterėčia, tėvas - knygnešys), rusams okupavus Lietuvą, pasirinko laisvės kovotojo kelią. 1941 m. jis tapo LAF-o nariu, aktyviai dalyvavo 1941-ųjų birželio sukilime Kaune. Vokiečių okupacijos metais stojo į Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungą, dalyvavo antinacinėje rezistencijoje. Jis yra parašęs nemaža eilėraščių, tačiau dėl persekiojimo jų negalėjo skelbti.

Parodos fotonuotraukose: Juozo Grušo tėvai knygnešiai, jo vaikystės ir jaunystės epizodai Kuliuose, Kaune, Naradavo žemės ūkio gyvulininkystės mokykloje, karinė tarnyba Geležinio vilko 3-jame dragūnų pulke, pagrindinė veikla nacių ir sovietų okupacijų metais. Pateikiami NKVD tardymo protokolai ir karinio tribunolo 1945 m. birželio 8 d. nuosprendis - J. Grušui 20 metų katorgos, o žmonai Marijai Magdalenai Grušienei - 6 metai kalėjimo ir 5 metai tremties. Juozas ir Magdalena bausmę atliko skirtinguose Vorkutos lageriuose. Kalėjimo ir tremties nuotraukose atspindi kalinių sunkus darbas, išskankinti veidai ir didžiulis troškimas grįžti į namus, į Lietuvą. Juozas kalėjime ir tremtyje parašė apie tūkstantį eilėraščių, kurių dalis eksponuojama parodoje. Juose - neregėta kančia ir tėvynės ilgesys. Jo ir laiškai žmonai Marijai Magdalenai, dukroms Audronei ir Danguoliai, gydytojais Ramintai Kairiūkštytei pusiau eiliuoti (laiškai pateikti parodoje). Savo aktyvią kaip poeto ir publicisto veiklą J. Grušys-Žilvinis sieja su Nepriklausomų rašytojų sąjunga. Jis už kūrybą yra apdovanotas S. Bataičio premija.

Fotonuotraukose atskleistas J. Grušio dalyvavimas

visuomeninėje bei kultūrinėje vaikloje: kūrybos popietės Kultūros rūmuose, susitikimai su rašytojais, menininkais. Jo pastangomis buvo įamžintas 1863 m. sukilimo vado Antano Vaišvilos bei tėvų ir protėvių atminimas: pastatyti

Juozas Grušys-Žilvinis

koplytstulpiai, ornamentuotas kryžius, pasodinta ažuolų giraitė. Prie šių paminklų valstybinių švenčių dienomis vyksta minėjimai, kuriuose dalyvauja knygnešių ainiai, kraštotyrininkai, politiniai kaliniai ir tremtiniai.

Juozas Grušys-Žilvinis plačiai aprašė Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos veiklą knygoje "Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga 1940-2000 m.". Jo parašytos knygos, jubiliejiniai lankstinukai eksponuojami parodos vitrinose.

Parodos pristatyme kalbėjo duktė Danguolė Žemaitienė, Nepriklausomų rašytojų sąjungos atstovas Vladas Buragas, Knygnešių draugijos pirmininkas Kazys Blaževičius, LLKS pirmininkas Jonas Burokas, rašytojas Bronius Jauniškis ir kt. Meninę dalį atliko choras "Vermė", buvo skaitomi poeto tremtyje parašyti eilėraščiai. Renginyje dalyvavo Sargėnų ir Veršvų mokyklų mokiniai.

Rašytojas poetas Juozas Grušys-Žilvinis, visą savo gyvenimą ir kovą pašventęs Tėvynei, po mirties apdovanotas Vyčio kryžiaus ordinu. Lietuvių literatūroje jis išlieka kaip asmenybė, palikusi nematerialųjį paveldą ateinančioms kartoms.

► Šeštakai, Lazdijų rajono miestelis ir gretimos apylinkės, kaip ir visa Lietuva patyrė sunkius okupacijų metus. Apie tai pasakojama Vilniaus Pedagoginio universiteto profesoriaus J.V. Uzdilos išleistoje knygoje "Sunkūs ir viltingi metai". Čia neįvyko kokie nors ypatingi įvykiai, todėl darbas labiausiai reikšmingas to krašto žmonėms. Čia jie randa pažįstamas vietas ir žmonių pavardes. Lokalinė istorija gali paskatinti ir kitus išleisti panašaus pobūdžio savo krašto tyrinėjimus.

Autorius pasitelkė keliasdešimt tėviškėnų, nagrinėjamo meto liudininkų, savo prisiminimais nušviestųjų įvykius. Tačiau po tiek metų neišvengta pasakotojų subjektyvaus požiūrio ir vertinimų. Ir pats au-

torius tai pastebi, pateikdamas kelias to pačio įvykio versijas. Gaila, kad ne visada stengiamasi pateikti tokio skirtingo įvykių pateikimo priežastis ir įtaigiai pateikti tikrą tiesą.

Knyga kiek primena ikikarinę Lietuvą P.Rusecko išleistus knygnešių bei nepriklausomybės savanorių prisiminimus. Tačiau J.V. Uzdila medžiagos sugrupavimui ir išdėstymui suteikia ir mokslinį pavidalą. Darbo pabaigoje pateikiamas prancūzų kalba asmenvardžių sąrašas.

Leidinyje gausiai iliustruotas nuotraukomis ir pildoma gausią tų metų rezistencijos literatūrą.

Vincas Gurskis